

20 AASTAT LINGVISTIKAOLÜMPIAADI KOOS RENATE PAJUSALUGA

**Miina Norvik, Linda Freienthal, Olga Gerassimenko,
Airika Harrik, Axel Jagau, Reeli Torn-Leesik, Külli Prillop**

Kokkuvõte. Rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad kutsuti ellu 2003. aastal. Eestis seati see sisse samal aastal tänu Renate Pajusalule, kes seda vedama asus. Siinne artikkel vaatabki tagasi 20-le lingvistikaolümpiaadi aastale ning Renate rollile selles, tehes seda Renate kaasteeliste pilgu läbi. Artiklis leiavad kajastust erinevad võistlusvoorud, aga ka olümpiaadi heaks tehtavad tegevused, nagu lingvistikalaagrid, koolikülastused ja lingvistikaseminarid. Ühtlasi ilmneb artiklist, et olümpiaad ja sellega seonduv on nende 20 aasta jooksul täitnud oma laiemat eesmärki: tuhanded õpilased on saanud aimu erisugustest maailma keeltest ja ka keeleteadusest.

Märkõnad: koolinoorte lingvistikaolümpiaad, lingvistikalaagrid, lingvistikaülesanded, keeleteaduste aluste kursus

DOI: <https://doi.org/10.12697/jeful.2023.14.2.14>

1. Sissejuhatuseks

Lingvistikaolümpiaad on koolinoorte, ennekõike 9.–12. klasside õpilastele suunatud võistlus, mis kujutab endast keeleliste seaduspärasuste avastamist (enamasti) tundmatute keelte kohta tehtud ülesannetes. Olümpiaadi esimestest toimumiskordadest peale on juhendites sõnastatud kaks põhilist eesmärki: tutvustada maailma keelelist mitmekesisust ning propageerida keeleteadust (vt Lingvistikaolümpiaadi arhiiv). Igal aastal toimub ka rahvusvaheline olümpiaad – International Linguistics Olympiad (IOL), mis tänapäeval kujul kutsuti ellu 2003. aastal peamiselt bulgaarlaste ja venelaste algatusel (vt ajalo kohta IOLi kodulehelt). Eesti kooliõpilastel on olnud võimalus kohalikel ja rahvusvahelistel võistlustel kaasa lüüa suuresti just tänu Renate Pajusalule, kel oli pealehakkamist olümpiaad Eestis käima lükata. Olümpiaadi hea käekäigu eest on ta seisnud ka kõik järgnenud 20 aastat, sealjuures mitmes erinevas rollis: žürii esimehena, olümpiaadi

korraldusmeeskonna liikmena, rahvusvahelise meeskonna juhendajana, rahvusvahelise žürii liikmena, õpilastele ja õpetajatele lingvistikaalaste teadmiste jagajana ja lisarahastuse hankijana. Siinne artikkel vaatabki tema kaasteeliste pilgu läbi tagasi olümpiaadi 20 aastale ning Renate panusele selles.¹

Lingvistikaolümpiaadi lõppvoor eesti ja üldkeelteaduse instituudi ruumis 438 (2022). Foto: Miina Norvik

Lõppvoorutööde parandamine eesti keele raamatukogus (2022). Vasakult Linda Freienthal, Airika Harrik, Axel Jagau, Karl Gustav Gailit, Külli Prillop. Foto: Miina Norvik

---

1 Pandeemia tõttu jäid 2020. aastal ära nii Eesti lõppvoor kui ka rahvusvaheline voor, mistõttu 2022/2023. õppeaastal leidis aset järjekorras 20. lõppvoor ja 20. rahvusvaheline olümpiaad.

2. Eesti esindus rahvusvahelistel olümpiaadidel

Mipela bin go long bikpela taun 'Me läksime suurde linna' (tokpisini keeles)²

Rahvusvahelise lingvistikaolümpiaadi toimumiskohad aastatel 2003–2023

2003	Borovets (Bulgaaria)	2013	Manchester (Ühendkuningriik)
2004	Moskva (Venemaa)	2014	Peking (Hiina)
2005	Leiden (Holland)	2015	Blagoevgrad (Bulgaaria)
2006	Tartu (Eesti)	2016	Mysore (India)
2007	Peterburi (Venemaa)	2017	Dublin (Iirimaa)
2008	Slanchev Byrag (Bulgaaria)	2018	Praha (Tšehhi)
2009	Wrocław (Poola)	2019	Yongin (Lõuna-Korea)
2010	Stockholm (Rootsi)	2021	Ventspils (Läti) – toimus veebis
2011	Pittsburgh (USA)	2022	Castletown (Mani saar)
2012	Ljubljana (Sloveenia)	2023	Bansko (Bulgaaria)

Lingvistikaolümpiaadi alguseks Eestis võib pidada seda, kui Tartu Ülikooli (TÜ) jõudis info võimalusest saata Eesti esindus Bulgaariasse Borovetsi esimesele rahvusvahelisele lingvistikaolümpiaadile (tookord täpsema nimetusega rahvusvaheline matemaatilise, teoreetilise ja rakenduslingvistika olümpiaad). Just Renate Pajusalu oli see, kellele ettevõtmise vedamist pakuti ning kes otsustas võimalusest kinni haarata. Rahvusvahelise lingvistikaolümpiaadi juhatuse esimees Ivan Deržanski meenutab säilinud meilivahetuse ning hilisema isikliku läbikäimise põhjalts algusaegu ning Renate tegevust nii:

Meie teatele otsusest pidada esimest rahvusvahelist matemaatilise, teoreetilise ja rakenduslingvistika olümpiaadi (avaldatud Linguist Listis 2003. a märtsis) reageeris Eestist esimesena Viire Sepp, Tartu Ülikooli Täppisteaduste Kooli direktor. Kuid juba järgmise kirja sain ma Renatelt, kes oli määratud juhendama Eesti võistkonda. Me kirjutasime temaga regulaarselt suve lõpuni, arutades detailselt reisi ja kogu protseduuri. Borovetsis olümpiaadil tutvusime ka isiklikult. Sellele järgnes mitu suve assist ja väga meeldivat suhtlust Renatega kahes ja pooles keeles (peamiselt vene ja eesti keeles, tehnilistest põhjustest tulenevalt

2 Kõik motodena kasutatud laused pärinevad lingvistikaolümpiaadil kasutusel olnud ülesannetest. Täpsed viited on toodud allikate loetelus.

üksikjuhtudel ka inglise keeles) seoses tema erinevate rollidega: Eesti võistkonna juhendaja 5. IOLini, hiljem ülesannete komitee ja žürii liige mõnel järgneval IOLil, aga ka üks peamisi Eesti lingvistikaolümpiaadi ja suvelaagrite korraldajaid. Vaskna lingvistikalaagrisse olin 2008. ja 2009. aastal kutsutud ka mina.

Tundub, et see oli alles hiljuti, aga tegelikult on viimastest kirjadest möödunud enam kui seitse aastat. Hõivatus tööga Tartu ja Helsingi ülikoolis sundis Renatet lahkuma IOLi tegevustest, millest on kahju.

Renate on kirjutanud, et oli üksjagu ebaselgust, kuid julgust sisendasid näidisülesanded, mis olid kutsega kaasa pandud (vt Pajusalu 2005). Esimene lingvistikaülesannete lahendamise võistlus peeti 2003. a mais Tartu Ülikoolis, vähese ettevalmistusaja tõttu vaid Tartu gümnaasistide hulgas. Esimesse neljaliikmelisse meeskonda, kes võistluse tulemusel Eestit Borovetsi esindama pääses, kuulusid Tajo Oja, Kadri Roosmaa, Tauri Tuvikene ja Triin Visnapuu. Järgnevad rahvusvahelised olümpiaadid on suuremalt jaolt toimunud erinevates sihtkohtades üle Euroopa, kolm korda on reisisihiks olnud Aasia, ühe korra on olümpiaad toimunud ka USAs. Just Pittsburghis toimunud võistluselt nopiti ka Eesti esimene ja seni ainus kuldmedal. Pittsburghis käiku meenutab 2011. a kuldmedalist Eva-Lotta Käsper järgmiselt:

Mul õnnestus rahvusvahelisel lingvistikaolümpiaadil käia koos Renatega lausa kahel korral, 2009 oli ta žürii liige, 2011 võistkonna juhendaja. 2011 olin ma juba kogenum, ehk kohati liigagi julge, kuivõrd mina ilmselt olin põhiline süüdlane selles, et juba enne olümpiaadi ametlikku algust pidi Renate kreepsu saama, kui kogu Eesti võistkond omal käel linna avastama läks ja alles mitu tundi pärast pimedat saabumist tagasi jõudis. Ma tahtsin nimelt iga hinna eest kohaliku kõisraudteega sõita ja see meil ka õnnestus, aga nii napilt, et uuesti mäest alla enam samal õhtul ei saanud. Seega otsustasime teisel pool jõge lihtsalt tagasi ülikooli poole kõndida, teadmata, kui kaugel me oleme või isegi kuhu täpselt minna (2011 polnud kõigil veel nutitelefone ja mobiilne andmeside oli pealegi üüratult kallis). Õnneks kohtasime millalgi teisi jalakäijaid (kes küll polnud ei Eestist ega isegi Prantsusmaast midagi kuulnud), kes aitasid meil õige teeotsa üles leida. Kui me ühiselamusse tagasi jõudsime, avastasime eest ühe väga mures Renate (järgmisel aastal liikus meeskonna juhendaja roll sujuvalt Miinale, kuigi Miina väitel polnud see 2011. aasta võistkonna seiklushimu tõttu!). Walmarti tuli Renate meiega igatahes hiljem kaasa (bussiga äärelinna ostukeskusse sõitmine oli juba omaette ettevõtmine) ja pärast olümpiaadi käisime ka kogu võistkonnaga New Yorgis ringi. Kuldmedal (ja teine koht) tuli mulle

küll täieliku üllatusena. Lingvistikaolümpiaadidest (ja ka Vaskna laagrist) on mul küll vaid erakordselt head mälestused ja Renatel on olnud mõlemas suur roll. Üritasime Erik Tamrega ka hiljem paari ülesannet koostada, et endiselt sellest lõbust osa saada, aga tuleb tõdeda, et see on väga suur ja keeruline töö! Müts maha kõigi ees, kes olümpiaadi ja laagrite korraldamisse panustanud on ja suur aitäh Renatele selle kõige Eestis käimalükkamise eest!

Renate Pajusalu on rahvusvahelisel olümpiaadil kaasas käinud nii meeskonna juhendajana (viimati 2011. a) kui ka rahvusvahelise žürii liikmena (viimati 2014. a). 2015. aastast on rahvusvahelise žürii töös osalenud Miina Norvik ning meeskonna juhendajana on 2017. aastast tegutsenud Linda Freienthal. Mitmel korral on žüriisse kuulunud ka Rosina Savisaar ning meeskonnaga on kaasas olnud Olga Gerassimenko, Axel Jagau, Reeli Torn-Leesik. Kuna žürii liige ei esinda ühtki osalevat riiki, pole Eesti esindaja kuulumine žüriisse iseenesestmõistetav. Et žüriisse kuulumisega saab palju ära teha rahvusvahelise olümpiaadi ülesannete lahendatavuse ja tõlgitavuse vallas, on Renate rõhutanud Eesti esindaja / eesti keele oskaja kuulumist žüriisse, eriti arvestades asjaolu, et suurem osa žürii liikmetest kõneleb emakeelena mõnd indoeuroopa keelt.

3. Rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad Tartus

Ellos están en Tartu 'Nemad on Tartus' (hispaania keeles)

Juba 2006. aastal jõudis rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad Tartusse. Järjekorras 4. rahvusvaheline võistlus toimus 1.–6. augustini Tartu Ülikooli juures, põhikorraldajad olid TÜ üldkeeleteaduse õppetool ja teaduskool (Pajusalu & Jagau 2006: 938). Olümpiaadil osales 13 meeskonda 9 riigist, Eesti oli esindatud kahe meeskonnaga. Rahvusvahelisele olümpiaadile omaselt oli üks võistluspäev planeeritud individuaalvõistluse ning teine meeskonnavõistluse jaoks.

Mõneti võib öelda, et ka 2021. aastal toimus olümpiaadi rahvusvaheline voor Tartus, kuigi hoopis teises mõttes. Nimelt tulenevalt sellest, et 2020. aastal oli pandeemia tõttu rahvusvaheline võistlus korra juba ära jäänud, otsustati järjepidevuse säilimise huvides võistlus pidada veebi teel. Meeskonnad tulidki kokku igaüks oma kodumaal,

põhikorraldaja oli tegelikult siiski Läti. Eesti osaleja Ingrid Alla võttis avapäeva kokku järgnevalt:

Rahvusvahelise lingvistikaolümpiaadi nädal ongi alguse saanud! Täna se päeva avasid virtuaalne Ventspils külastus ning kohtunike ja korraldajate avasõnad. /.../ Avatseremoonia järel hullasime Autovabaduse puisteel ning avastasime Tartu südalinna veidi teise nurga alt. Lõunasöögil kohtasime virtuaalsel rahvusvahelisel bioloogiaolümpiaadil osalevaid tuttavaid ning vahetasime nendega veidi olümpiaadimuljeid. Seejärel sättisid kaugemalt tulijad end hotelli sisse ja veetsime seal üheskoos mõnusalt aega. Discordi vahendusel kohtusime ka teiste riikide esindajatega – kuulasime lätlastega koos muusikat ning jagasime brittide rõõmu poest leitud kohukeste üle 😊. Õhtu sisustasime kaugelt Ameerikamaalt meile toodud igati päevakajalise „The Linguists“ filmiga. (Eesti Lingvistikaolümpiaadi Facebooki lehel tehtud postitus, avaldatud 19.07.2021)

Arvata võib, et millalgi on taas Eesti kord rahvusvahelist lingvistikaolümpiaadi korraldada. Palju sellel osalejaid võiks olla, näitab vaid aeg. Kui 2006. aastal Tartus oli võistlemas 51 osalejat (13 meeskonda 9 riigist), siis pandeemiaeelsel aastal Yonginis Lõuna-Koreas oli juba 209 osalejat (53 meeskonda 36 riigist). Erisuguste piirangute ja ebastabiilse poliitilise olukorra tõttu oli 2022. a Mani saarel aga taas alla 200 osaleja.

4. Töö rohujuuretasandil

President muutub iga nelja aasta järel (näidislause kahetähenduslikele lausetele keskenduvast ülesandest)

Õpilaste viimine rahvusvahelisele olümpiaadile on tähendanud pidevat tööd mitmel rindel. On tulnud seista hea selle eest, et õpilased üldse leiaksid olümpiaadi üles ning saaksid aru, mida neilt oodatakse. Olümpiaadi ning sellega seonduvalt ka keeleteaduse eriala propageerimiseks ja õpilaste silmaringi laiendamiseks on žüriiliikmed ja endised võistlejad käinud koolides pidamas loenguid mitmesugustest põnevatest keelenähtustest ning andnud üheskoos pusimiseks lingvistikaolümpiaadi näidisülesandeid. Koolikülastused on ikka saanud positiivse tagasiside osaliseks – õpilastele on tundunud põnev kastist (loe: oma keelest) välja mõelda.

Juba teisel olümpiaadiaastal viidi teaduskooli abiga sisse kursus „Keeleteaduse alused“ (2005. aastast veebipõhine), et huvilised saaksid aimu keeleteadusest, kuid soovijatel oleks sellest abi ka olümpiaadiks valmistumisel. 2016. aastal läbis kursus toonase koordinaatori Helen Hindi eestvedamisel mõningase uuenduskuuri ja pärjati 2017. aastal ka e-kursuse kvaliteedimärgiga. Kursuse jooksul kaetavad teemad on järgmised: 1) keele märgiline olemus, foneetika ja fonoloogia; 2) grammatilised kategooriad, 3) võrdlev-ajalooline keeleteadus, 4) arvu- ja kirja-süsteemid, 5) arvutilingvistika. Kui 2005. aastal võis veel arvata, et arvutilingvistikast/keeletehnoloogiast otseselt olümpiaadil kasu pole (vt Pajusalu 2005), siis aegade jooksul on olümpiaadile sattunud selliseidki ülesandeid, mis otsapidi keeletehnoloogiaga seotud. Keeletehnoloogia teema on leidnud käsitlust ka rahvusvahelise olümpiaadi ajal peetud harivates loengutes. Ühte sellist meenutab praegune andmeteadlane, Eesti lingvistikaolümpiaadi žüriiliige ja meeskonna juhendaja Linda Freienthal:

2015. aastal Bulgaarias IOLil võisteldes kuulsin oma elu esimest loengut keeletehnoloogiast. Mulle tundus uskumatu, et on olemas statistika alusel koostatud sõnavektorid, st numbrijadad, millega saab teha semantilisi arvutusi. Näiteks lahutades kuninga sõnavektorist mees ja liites naine, saad sõnavektori, mis on kõige lähemal kuningannale. Suur oli minu rõõm, kui avastasin üldkeeleteadust õppima minnes, et minu õppekaval on ka arvutilingvistika ning programmeerimine. Mulle meeldib ikka mõelda, et IOLil peetud loeng andis mulle suunava lükket, kuna nüüd töötan igapäevaselt andmeteadlasena, rakendan ülikoolis õpitut ja maadlen sõnavektoritest keerulisemate algoritmide ja meetoditega.

2017. aastal 42 õpilase ja 40 õpetaja seas läbi viidud uurimusest selgus, et aastatega on paranenud ka õpetajate teadlikkus olümpiaadist ning osatakse aidata õpilastel selleks paremini valmistuda. See kajastus muuhulgas asjaolus, et juhuslikkuse tõttu on olümpiaadile jõudmist vähem ning lingvistika on valikainena jõudnud ka mõne kooli tunniplaani (vt Norvik & Pajusalu 2017). Hugo Treffneri Gümnaasiumis on juba aastast 2014. olnud võimalik osaleda lingvistikaringis. Ringi juhendaja Kristiina Punga, kooli ajaloo ja rootsi keele õpetaja ning lingvistikalaagri juhendaja, võtab selle tekkeloo kokku niimoodi:

Avastasin lingvistika mõnusalt mängulise poole ülikoolis keeleteaduse loengus. Renate entusiasm ja niisama nagu muu seas toodud näited erinevatest keeltest muutsid kohustusliku kursuse lemmikursuseks ja aitasid mul – rootsi filoloogiasse kogemata ära eksinud ajaloolasel – avastada väga salapärast maailma. Treffneri koolis aastate eest kujunenud lingvistikaringi loomisel oli põhiline eesmärk innustada õpilasi lingvistikaolümpiaadist osa võtma, ja lootus, et ülesannete ühine lahendamine on tore. Olen tundnud Renate turvalist seljatagust ja toetust: märkamist ja küsimist, et kuidas kooli lingvistikaringil läheb, ikka lahendusi, kui olümpiaadist tahaks osa võtta lubatust rohkem õpilasi või kui registreerimisega on keegi lootusetult hiljaks jäänud, tagasisidet õpilaste tegemiste kohta suvises traditsioonilises laagris, abi lingvistikaalaste uurimistöödega. Olen rõõmus, et lingvistikal, mis pole koolis omaette õppeainegi, on järjepideva töö tulemusel nii kindel tee sisse tallatud, et üha rohkemates koolides on kujunemas huviliste ringid. Aga ennekõike – õpetajana ei innusta mind mitte õpilaste tulemused, ikka pigem see kirg, mida mäletan oma loengutest, ja see sõbralik, soe, toetav ja alati uudishimule ruumi jättev viis, kuidas Renate seda tegi.

Rakvere Gümnaasiumis on huvilised õpilased saanud lingvistikaga lähemat tutvust teha 2017. aastast. Ka Nõo Reaalgümnaasiumis, mille kasvandik Renategi on, tegutses aastatel 2018–2021 lingvistikaring. See kasvas välja tolleaegse gümnasisti Ove Üllar Viesemanni praktilisest tööst, mille raames tõi ta huvilised koolikaaslased kokku ülesandeid lahendada ja keeltest teoreetilisemaid teadmisi saama. Nüüd lööb Ove kaasa lingvistikaolümpiaadi korraldusmeeskonna töös.

2017. aasta uuringus sai muuhulgas küsitud, mida olümpiaad on osalejatele endile andnud. Õpilased tõdesid, et nad on saanud teadmisi maailma keeltest ja nende süsteemidest, arenenud on analüüsi- ja sünteesioskus, mõni on leidnud endale uurimistöö teema, mitmel juhul mainiti huvi kasvu teatud keelte, aga ka maailma keelelise mitmekesisuse vastu laiemalt (Norvik & Pajusalu 2017), nagu illustreerivad ka alljärgnevad vastused:

Mis meenub Teile esimesena seoses lingvistikaolümpiaadiga?

kõige parem olümpiaad, antakse päris toitu, suvelaager kuhu isegi tahan minna kuna sealne töö ei tundu tööna, ülesanded on kas imetoredad või enneaegu kiilastavad, piirkonna tulemused pole veel välja tulnud ja ma korraga tahan näha ja ei taha ka, sest ma olen kindel et mul läks halvasti aga äkki läks teistel ka ja oleks veel võimalus lõppvoor → laagrisse kutsutud saada (õpilase vastus, 2017)

**Kas mõni lingvistikaolümpiaadi ülesanne äratas keele vastu huvi?
Kui jah, siis millisel viisil?**

Väga suurt huvi! Keele kui sellise üldiste printsiipide, eri keelte ühisosade ja erinevuste, eri keeltes avalduvate maailmanägemis- ja väljendusvõimaluste vastu. Eriti vist kirjasüsteemide vastu (kuigi see sai tõuke ka Valdur Mikitast), pärast olen erinevaid imelikke kirjasüsteeme õppinud (selgeks pole keeli endid viitsinud õppida). Ja morfoloogia vastu! Rahvusvahelisel olümpiaadil oli loeng arabia keelest ja see oli selline silmiavav hetk :) Millised võimalused! Kuidas need teised inimesed küll mõtlevad! Nii huvitav! (üliõpilase vastus, 2017)

Seega on olümpiaad täitnud laiemat eesmärki populariseerida keeleteadust ja maailma keeli. Nagu Renate on tõdenud (vt Pajusalu 2005), pelga toreduse pärast olümpiaaditööd ette ilmselt ei olekski võtnud.

5. Suvised lingvistikalaagrid

Dállu ja sávdni leat jávregáttis 'Maja ja saun on järve kaldal' (põhja-saami keeles)

Tegusa olümpiaadiaasta on ikka lõpetanud suvised lingvistikalaagrid. Esimesele rahvusvahelisele olümpiaadile mindi siiski veel ilma ettevalmistava laagrita – meeskond sai ainult korra Tartus kokku, et ülesannete lahendamist pisut harjutada. Teisel korral, kui Renatele oli abiks tulnud Axel Jagau, kes edaspidigi jäi panustama ülesannete ja laagri-loengutega, toimus juba paaripäevane ettevalmistus Äksi motellis. Siis peeti ka juba loenguid, näiteks said õpilased ülevaate jaapani keelest ning sellest, kuidas näeb välja rekonstrueeritud indoeuroopa algkeel. Kui välja arvata üks kõrvalepõige Kunstimäele on laagrilised edaspidi kogunenud suviti tavaliselt neljaks päevaks Vaskna turismitallu, mistõttu võib öelda, et lingvistikalaagri mõiste on nüüdseks juba kokku kasvanud Vasknaga. Laager ise on aastate jooksul vaid pisut muutunud: ennekõike on juurde tulnud ülesannete harjutamist. Põhiidee on aga jäänud samaks: loengud erinevatel keeleteaduslikel teemadel, ülesanded harjutamiseks ja muidu rõõmus koosolemine.

Renate pidamas loengut „Suhtlus, grammatika, sõnad“ (2018). Foto: Miina Norvik

Laagrilised teel Munamäele (2012). Foto: Miina Norvik

Kui rahvusvahelisele lingvistikaolümpiaadile paratamatult kõik soovijad ei pääse, sest kohti jagub enamikul juhtudest vaid neljale, siis laagrisse on lisaks rahvusvahelise meeskonna liikmetele olnud kutsutud ka kuni 12 teist lõppvoorus osalenut. Seegi on olnud omamoodi auhind tubli osalemise eest lõppvoorus, kuid ühtlasi ka võimalus lingvistikaalaseid teadmisi koguda ning ülesannete lahendamisel vilumust saada. Nii mõnelgi juhul on mitmekordne olümpiaadil ja laagris osalemine viinud lõpuks ka rahvusvahelisele olümpiaadile. Üldiselt võib siiski märgata, et laager on olnud oodatud osa olümpiaadiaastast, olenemata sellest, kas see on olnud kohustus või enda soov, ja olgu tegu õpilase või korraldajaga. Näiteks meenutab Airika Harrik, endine laagriline, endine keeletudeng ja endiselt korraldaja, laagrit järgmiselt:

Olgem ausad, enamik meist tegeleb lingvistikaolümpiaadiga ikka veel selleks, et suvel Vasknasse saaks. Tallu, kus kunagi ei saa otsa rammus lõunaeesti toit, veel rammusamad mõistatusmängud ja õhtused saunatamised.

Tegelikult muutub Vaskna pidevalt. Kes mäletab, meenutab siiani igal suvel kunagist tünnikujulist (aga mitte tünni-)sauna otse järve kaldal, kus soe enam hästi sees püsida ei tahtnud. Mina nägin seda ka veel ainult oma esimesel aastal, aga mälestus on miskipärast siiani ere. Vahepeal on nagu märkamatu kerkinud uus konverentsi- ja saunamaja, ning nagu märkamatu on sinna kolinud ka kogu peamine laagrimelu. Samuti on ja jääb Vaskna minu teadvuses nii-öelda teletupsumaaks, kus jäneseid lillepõdsaste vahel vabalt ringi kalpsavad. Mis sest, et jäneseid juba üle viie aasta ainult läbi puurivarvade näeb...

Miskipärast mäletan just oma teisest laagriaastast, kui veel n-ö laagrilaps olin, kuidas Renate mind, mu rahvusvahelisele jõudnud sõbrannat ja tema õde oma autoga laagrisse viis. President röövis meid esimesel päeval oma roosiaeda, mis parata. Aga uhke ja vahva tunne oli, et toona nii muheda seltskonnas ja eksklusiivselt laagrisse jõudsimel. Õpetajad koolis tundusid toona inimestena kauged, aga tähtis ülikooliprofessor Renate koos oma kaaskorraldajatega tundusid olema just parimas mõttes inimesed.

6. Lingvistika(ülesanded) ülikoolis

La escuela está donde vive tu amigo 'Kool asub seal, kus elab sinu sõber' (hispaania keeles)

Gümnaasiumi lõpetanud olümpiaadilised jätkavad vahel ka ise olümpiaadiülesandeid koostades või testides, seda muidugi kogenumate žüriiliikmete juhendamisel. Ülesannete koostamiseks on siiski vaja veidi teistsuguseid oskusi kui lahendamiseks: kõigepealt tuleb leida sobiv keelematerjal, siis mõelda välja lahendusalgoritm ning alles seejärel saab valida ülesandesse sobivad sõnad-laused.

Renate Pajusalu on alati rõhutanud, et lingvistikaülesannete tegemine on autorilooming ja et ülesannete koostamise pädevust on oluline alal hoida. Seda silmas pidades seati kohe olümpiaadi algusaegadel Tartu Ülikoolis sisse lingvistikaülesannete seminarid, mille kaudu on tulnud üksjagu olümpiaadiülesandeid. Esimeste seas võttis kursust Sirli Zupping, praegune Eesti Keele Instituudi tänapäeva eesti keele osakonna juhataja, kes meenutab seminari järgmiselt:

Läksin 2006. a kevadsemestril lingvistikaülesannete seminari ootuses, et see on vähemalt sama huvitav nagu bakas õpitud matemaatika arvuti-lingvistidele. Seminar toimus Lossi tänava auditooriumis, kus osalejad sättsid end istuma alumistele astmetele ehk esiritta, mis oli tollal tudengitel pigem tavatu positsioneerimiskäitumine. Kui nüüd, 17 aastat hiljem seminari konspekti vaatasin, meenus Renate kaval õpetamismetoodika visata õpilased tundmatus kohas vette, jäädes ise päästerõngaga turvalisel pilgul kaldale. Üks esimesi ülesandeid „Mida näitab eurooplase kell ja kuidas ida-aafriklane suahiili keeles seda aega ütleb“, on mul tihedalt täis kritseldatud ja lõpuks ka eduelamus vastavalt ära markeeritud. Toimus õppimine! Lisaks saime üsna alguses teada ka õppejõu ootuse – saada osalejatelt uusi ülesandeid. Näiteks olevat tollal suur puudus ülesannetest keeleajaloo kohta. Lõpetuseks tuleb tõdeda, et minu kui õppija ootused said täidetud, sest oli huvitav ja sai pingutada. Olen 2. seminari lehele märkinud: „Seminari arvestuse saame kätte, kui suudame ka ise ülesandeid koostada. Praegu ma küll ei kujuta ette, kuidas arvestuse kätte saan. Põnev on küll!“

Küll mõningaste pausidega, on seminarid tunniplaanis siiani, nüüd Külli Prillopi ja Miina Norviku eestvedamisel. Ikka ja jälle leiavad neile tee ka endiselt olümpiaadilised.

Lingvistikaolümpiaadi ülesanded on Renate põiminud ka keelettüpoloogia ainesse. See on aine, mis on pigem suunatud magistrantidele, kuid pea igal aastal juhtub sinna mõni värskesse sisseastuja, kes on hiljuti käinud olümpiaadil ja/või lingvistikalaagris. Samuti leiavad nad üles muudki keeleteaduse ained, kusjuures üksjagu on neid, kes on astunud mõnele teisele erialale. Endine võistleja, praegune eesti ja soome-ugri keeleteaduse magistriõppe üliõpilane Saara Liis Jõerand võttis laagris kuuldu ja tee keeleteaduse ainesse (ja laiemalt keeleteaduse erialale) kokku nii:

Mäletan oma 2018. aasta Vaskna laagrit hästi. Võrkpall, saun ja järv, Munamägi ... Aga ka Renate loeng suhtluskeelest on eredalt meeles. Nimelt pidime kodutööna koguma mõned lausungid, mida eri inimesed sarnases situatsioonis kasutaks või kasutanud on. Mina siis küsisin sõpradelt-tuttavatel, kuidas nemad poemüüjale tunnistaks, et neil on rahakott koju jäänud, ja läksin kogutud andmetega ootusärevalt loengusse. Ja see oli üks ägedamaid loenguid kogu mu senises elus! Renate suunamisel leidsin materjalist üles kõik äärmiselt mitmekesised ja põnevad teietused-sinatused, ja vabandused, ja viisakad ümbernurga-keerutamised, mida esialgu üldse tähele ei osanud panna. Mind vaimustas, kuidas kõigi nende lähedate asjade kohta, mida mina alles avastasin, oli Renatel juba nii palju jutustada ja teiste keelte kohta näiteid tuua.

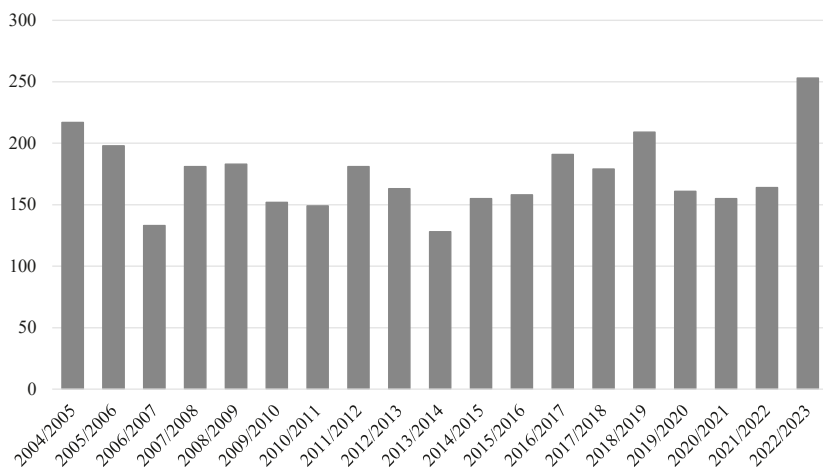
Mõni kuu hiljem läksin Tartu Ülikooli semiootikat ja kultuuriteooriat õppima, et kõik huvid ühe katuse alla kokku koondada ja lai humanitaarharidus omandada. Millalgi kuulsin kirjandustudengitest sõpradelt nende keeleteaduse aine kohta ja Vaskna peale mõeldes hakkas kuidagi jube kade. Nii paningi end kursusele kirja, jättes „Keeleteaduse alused I“ julgelt vahele ja hüpatas kohe Renate loetud II peale, ning veetsin koroona-keevade teispäevahommikud Renate loengute seltsis (muidugi vaigistatud mikri ja musta ekraaniga, nii et selts oli üsna ühepoolne).

Magistrantuuriks jõudsin nüüd keeleteaduse juurde tagasi. Isegi eksperimenti olen juba suhtluslingvistika aines korrata saanud! Vasknast alguse saanud vaimustus pole veel raugenud.

7. Olümpiaad arvudes

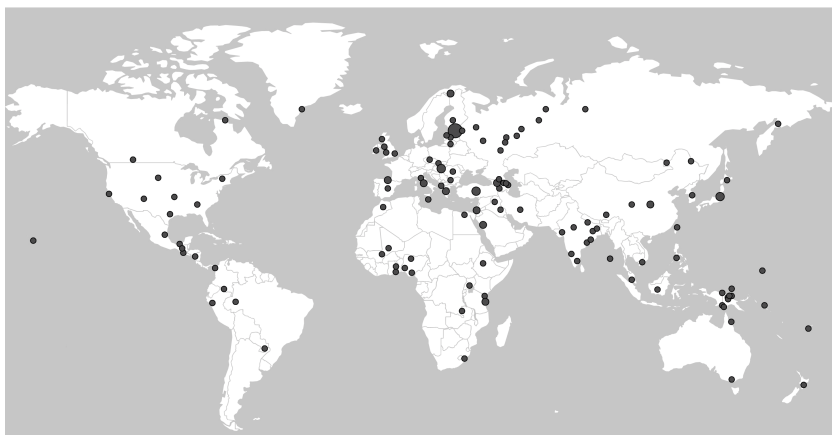
Mijn bureen hebben eenentwintig koeien 'Minu naabritel on kaks-kümmend üks lehma' (hollandi keeles)

20 aasta jooksul on olümpiaadiga kokku puutunud peaaegu 2300 õpilast. Umbes 30% kõigist seni osavõtnuist on olümpiaadile tulnud vähemalt kahel korral, 60 õpilast aga koguni neljal või viiel korral. Eelvoorudes osalenud õpilaste arv aastate kaupa on esitatud joonisel 1, lõppvooru kutsutakse vähemalt 40 eelvooru parimat.

Joonis 1. Eesti lingvistikaolümpiaadidel osalenud õpilaste arv aastati.

Igal aastal on tarvis nelja ülesannet eelvooru ja viit ülesannet lõppvooru jaoks. Olümpiaadi algusaastatel anti õpilastele korraka lahendada veelgi rohkem ülesandeid. 2022. aasta lõpu seisuga on Eesti lingvistikaolümpiaadidel olnud originaalülesandeid 131 eri keele kohta (vt joonist 2), sh 14 ülesannet eesti keelest, 5 ülesannet jaapani, türgi ja ungari keelest, 4 ülesannet ladina keelest. Üldjuhul püüame piirduda siiski ühe ülesandega ühe keele kohta ning kasutada ka meie jaoks eksootilisemaid keeli. 2008. aastal ilmus Renate Pajusalu eestvedamisel esimene kogumik Eesti lingvistikaolümpiaadide ülesandeid (Pajusalu jt 2008), seitse aastat hiljem ärgitas ta nooremaid kolleege koostama juba teist kogumikku, mis sai trükivalmis aastal 2017 (Prillop & Norvik 2017). Renate enda kokku pandud ülesandeid on neis kogumikes 11, sh vatami, pärsia, malai, kreeka, handi, soome ja muidugi eesti keele kohta.

Joonis 2. Keeled, mille kohta on eesti lingvistikaolümpiaadidel olnud ülesandeid.³

Viimasel paaril aastal on pingutatud ka selle nimel, et huvilised kooliõpilased leiaksid tee lingvistikaolümpiaadile varem. Osalt just selleks kutsusid Miina Norvik ja Külli Prillop 2020. aastal ellu 5.–8. klasside õpilastele mõeldud lingvistikaviktoriini „Kiil“ (vt Teaduskooli viktoriinid), millel on igal toimumiskorral olnud umbes 1000 osalejat. Tõepoolest – viimasel paaril aastal on kasvanud nende hulk, kes on lingvistikaolümpiaadil lõppvooru pääsenud juba 9. klassi õpilasena (varasematel aastatel on lõppvooru jõudnud pigem gümnaasiumiõpilased). Nii mõnelgi juhul on selgunud, et esimene kokkupuude lingvistikaülesannetega oli just viktoriini „Kiil“ kaudu. Lingvistikaolümpiaadiga sarnaselt kannab lingvistikaviktoriingi eesmärki tutvustada maailma keelelist mitmekesisust. Selle rõhutamiseks on viktoriini toimumispäevaks saanud 21. veebruar, mil aastast 2000 tähistatakse UNESCO algatusel rahvusvahelist emakeelepäeva.

Võistluste ja laagrite korraldamine on eeldanud muidugi ka rahunumbreid. Põhitegevusteks (eel- ja lõppvooru korraldamiseks, meeskonna rahvusvahelisele olümpiaadile saatmiseks jms) on rahastus tulnud teaduskooli kaudu Haridus- ja Teadusministeeriumilt (HTM), kuid toetavateks tegevusteks (laager, olümpiaadikoolitused koolides jms) on just Renate initsiatiivil rahalisi vahendeid juurde hangitud nii HTMi teadus- ja arendusprojektidest kui ka Hasartmängumaksu Nõukogult.

3 Interaktiivset suurendatavat-vähendatavat kaarti vt aadressilt <https://kodu.ut.ee/~kyllip/elo/index.html>.

8. 20 aasta kokkuvõtteks ja tulevikku vaadates

Qu mets gritšn enq otagortsum 'Me kasutame sinu suurt pastakat'
(armeenia keeles)

Kokkuvõtteks võib tõdeda, et 20 aasta eest alustatu on oma eesmärgi täinud: olümpiaadi põhivõistluste, lingvistikalaagrite, koolikülastuste, keeleteaduse aluste kursuse kaudu on tuhanded õpilased saanud aimu erisugustest maailma keeltest, aga ka keeleteadusest. Nagu eelkirjutatust ilmneb, kujunesid loetletud tegevused formaadi poolest suuresti välja juba olümpiaadi algusaastail. Edasiste aastate vältel on tehtud järjepidevat tööd olümpiaadi tutvustamisel nii õpilaste kui ka õpetajate seas ning lisarahastuse leidmisel. Muutused on pigem tähendanud rõhuasetuste ümberseadmist (nt ülesannete lahendamise osatähtsuse kasv laagris) või ka teatavat tegevuste laiendamist (nt noorematele mõeldud võistluse „Kiil“ sisseseadmine).

Olümpiaadiga erineval viisil kokku puutunud isikute meenutuste põhjal võib näha, et olümpiaad on pakkunud häid emotsioone nii osalejatele kui ka korraldajatele endile. Eriti on suvine lingvistikalaager see, mis on nii mõnegi jaoks lingvistika-aasta tippsündmus. Kuigi algusest peale on olümpiaadi korraldamine olnud meeskonnatöö, on Renate Pajusalul tänuväärne roll selle käima lükkamisel ning sellesse panustamisel. Olümpiaadiga mitmel moel seotud inimeste vastustest jääb ühtlasi kõlama Renate roll innustaja, keel(t)e vastu huvi tekitaja, aga ka toetava kõrvalseisjana, kui tal endal pole parasjagu juhtrolli olnud.

Kui viimastel aastatel on koroonapandeemia tõttu olnud üksjagu teadmatust ja võistlus on kolinud paaril korral ka internetti, paistab vähemalt hetkel tulevik siiski paberi peal, seda ka rahvusvahelisel võistlusel. Nimelt erinevate tõlkemootorite pideva täiustumise ning grammatikate ja keelekirjelduste digitaalsel kujul kättesaadavuse paranemise tõttu võib pelgalt mõne fraasi guugeldamise tulemusel ülesande kergesti lahti muukida. Aga eks arenevad ka süsteemid petturluse vältimiseks. Seda, kus oleme viie, kümne või veelgi enama aasta pärast, näitab vaid aeg. Hetkel tundub õige minna 20 aasta jooksul hästi sissetallatud rada pidi ning seista hea selle eest, et olümpiaadi kaudu õnnestuks võimalikult paljudele õpilastele näidata, mida põnevad on maailma keeltes leida. Üha üleilmastuvas maailmas, kus keeli kaob tohutu kiirusega, on oluline rõhutada seda, et maailma keeleline mitmekesisus ning erinevate

keeltega kokkupuutumine ja nende õppimine on väärtus. Renate on ikka öelnud, et lingvistikaolümpiaad võiks aidata tõsta/hoida ka eesti keele prestiiži. Kui keel on prestiižne, tahetakse seda hoida ja anda edasi ka järeltulevatele põlvedele.

Aitäh südamega tehtud töö eest, Renate! Sinuga koos ja sinu suure pastakaga kirjutame olümpiaadi ajalugu ikka edasi!

Motode allikad

Mipela bin go long bikpela taun 'Me läksime suurde linna'. Ülesanne nr 45 tok pisini morfoloogia kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 51), autor Külli Prillop.

Ellos están en Tartu 'Nemad on Tartus'. Ülesanne nr 21 hispaania keele morfoloogia ja süntaksi kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 26), autor Marika Anštein-Pustõnski.

President muutub iga nelja aasta järel. Ülesanne nr 54 eesti keele semantika kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 61), autor Jane Klavan.

Dállu ja sávdni leat jávregáttis 'Maja ja saun on järve kaldal'. Ülesanne nr 3 põhja-saami keele morfoloogia ja süntaksi kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 8), autor Evar Saar.

La escuela está donde vive tu amigo 'Kool asub seal, kus elab sinu sõber'. Ülesanne nr 20 hispaania keele küsisõnade ja siduvate sõnade kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 25), autor Kadri Kerner.

Mijn buren hebben eenentwintig koeien 'Minu naabritel on kakskümmend üks lehma'. Ülesanne nr 29 hollandi keele, morfoloogia, asesõnade ja eessõnade kohta kogumikust „Lingvistikaülesandeid“ (lk 35), autor Liis Raasik.

Qu mets gritšn enq ogtagortsum 'Me kasutame sinu suurt pastakat'. Ülesanne nr 21 armeenia keele morfoloofia ja süntaksi kohta kogumikust „Viis tosinat lingvistikaülesannet“ (lk 28), autor David Ogren.

Kirjandus

IOLi koduleht. <https://ioling.org/history/> (31. mai 2023).

Lingvistikaolümpiaadi arhiiv. <https://teaduskool.ut.ee/et/lingvistikaolumpiaadi-arhiiv> (31. mai 2023).

Norvik, Miina & Renate Pajusalu. 2017. Tuhanded õpilased sadade keelte kallal. *Õpetajate Leht* 20.10.2017.

Pajusalu, Renate. 2005. Keeleteadus olümpia-alana. *Oma Keel* 11(2). 5–12.

Pajusalu, Renate & Axel Jagau. 2006. Neljas rahvusvaheline lingvistikaolümpiaad Tartus. *Keel ja Kirjandus* 11. 938–939.

Pajusalu, Renate, Axel Jagau, Liina Lindström, Piia Taremaa, Pire Teras, Reeli Torn-Leesik, Olga Gerassimenko & Anni Silk (Koost.). 2008. *Lingvistikaülesanded*. Tartu: Atlex.

Prillop, Külli & Miina Norvik. 2017. *Viis tosinat lingvistikaülesannet*. Tartu: Atlex.
Teaduskooli viktoriinid. <https://viktoriinid.ee/> (7. detsember 2022).

Abstract. Miina Norvik, Linda Freienthal, Olga Gerassimenko, Airika Harrik, Axel Jagau, Reeli Torn-Leesik, Külli Prillop: 20 years of linguistics Olympiad with Renate Pajusalu. The International Linguistics Olympiad was inaugurated in 2003. The corresponding Estonian national olympiad was established in the same year thanks to the efforts of Renate Pajusalu who became its chief organiser. The present article looks back on the role played by Professor Pajusalu in the history of the Estonian linguistics olympiad through the eyes of colleagues who have been part of the process. The text recalls the different stages of the contest, as well as various tasks preparing the olympiad such as linguistics retreats, school visits to introduce it, and linguistics seminars. It is clear that the 20 years of the olympiad and events associated with it have served its overall purpose well: thousands of school students have become aware of the diversity of the world's languages and of the science of linguistics.

Keywords: Linguistics Olympiad, linguistics retreats, linguistics problems, linguistics seminars